

În memoria lui Ștefan Gheorghiu

Institut für Syndikalismusforschung

2018

Acum 104 ani, pe 19 martie 1914, la spitalul Filaret din București, a decedat muncitorul și sindicalistul revoluționar Ștefan Gheorghiu, la vârsta de 35 de ani.

„Lucurile rele, de care suferim, nu vor fi îndepărtate de cei care sunt deasupra noastră, ci de voința, puterea și hotărârea noastră” – Ștefan Gheorghiu.

Ștefan Gheorghiu s-a născut la 15 ianuarie 1879 într-o familie de muncitori, în orașul Ploiești din România. Tatăl său era tâmplar și mama muncitoare în fabrică. Încă din copilărie a avut un simț al dreptății foarte dezvoltat, care nu îl lăsa să tolereze diferențele sociale. De asemenea, avea o mare dorință de a învăța. Îl interesau foarte mult poveștile cu haiduci, hoții din România, care furau de la bogați și dădeau la săraci și care, fiind urmăriți de poteră, au fost nevoiți să se retragă și să trăiască în păduri. Gheorghiu, însă, spre deosebire de ei, a ajuns în prima linie a mișcării muncitorești din România. La 14 ani și-a început ucenicia ca tâmplar și a luat contact cu literatura sindicalistă, anarhistă și cu alte lucrări socialiste. Ideile dezvoltate în aceste lucrări s-au întâlnit și contopit cu cele pe care le avea deja formate și acestea confruntate cu realitatea socială a muncitorilor au constituit elementele cheie în agitarea și formarea abilului și hotărâtului militant sindicalist.

Activitățile întreprinse de el sunt la fel de numeroase ca și locurile de muncă pe care le-a avut. A început să facă agitație la Clubul Muncitorilor din Ploiești în 1897 iar această activitate a fost poate cea mai importantă în ceea ce privește dezvoltarea sindicală în direcția luptei de clasă. Contemporanul și biograful Mihai Gh. Bujor, spunea despre el că: „Mergerea la muncitori ca unul de al lor unde era și acceptat ca atare”. Doar prin voința și hotărârea sa se ajunge la formarea primelor sindicate: ale bucătarilor, tăbăcarilor și chelnerilor din Ploiești. A susținut permanent că mijloacele de luptă în care muncitorul trebuie să aibă încredere sunt: solidaritatea, protestul și acțiunea directă. Printre prietenii și tovarășii săi de luptă se numărau și muncitorii din grupul local de anarhiști din Ploiești, împreună cu a căror „căpetenie” – Petre Popescu, a mers de mai multe ori să facă agitație pe câmpurile de extras țigăi din Valea Prahovei. Acolo, la fel ca în aproape toate celelalte industrii, predomina un regim feudal și muncitorii mureau ca muștele din cauza exploziilor frecvente a pompelor de extras țigăi. Capitaliștii folosesc armata și jandarmeria împotriva muncitorilor nemulțumiți și plătesc salariile după bunul lor plac. Toate aceste condiții de muncă sunt relatate în seria sa de articole, numită: „Din gheena Prahovei” publicate în „România Muncitoare”, ziarul colectiv al sindicatelor și al Partidului Social Democrat. Participă ca delegat al sindicatelor din Ploiești și Câmpina la câteva congrese unde se discută despre persistența represiunii statului împotriva organizării sindicatelor. Acolo se situează de partea federaliștilor și se opune centraliștilor care vor să decidă soarta autonomiei locale a sindicatelor. Marxistul Cristian Racovski cerea ca grevele să nu mai fie organizate de sindicatele locale ci de cei de la sediul central de la București. Gheorghiu reușește împreună cu vechiul tovarăș Constantin Mănescu, să blocheze acest atac împotriva autonomiei locale.

În 1907, țăranii, din cauza sărăciei, pornesc o revoltă sângeroasă împotriva asupritorilor, arzând moșiile și conacele acestora iar conducerea țării e nevoită să părăsească Bucureștiul. În acest timp, Gheorghiu se situează de partea țăranilor și încearcă să îi susțină din toate puterile. El solicită mișcării muncitorești, care era mică la număr, să îi susțină pe țărani. Conducerea uniunii muncitorești și a partidului este ezitantă și îl critică. Lui Racovski și „eminenței gri”, a Partidului Social Democrat din România, Constantin Dobrogeanu Gherea, le era teamă de un posibil val de represiuni împotriva sindicatelor, motiv pentru care decid să rămână neutri. Cu toate astea, muncitorii din Valea Prahovei, din solidaritate cu țăranii răsculați, organizează o grevă și dizolvă conducerea sindicatului local. De asemenea, muncitorii feroviari radicali din Moldova sabotează transporturile, la Pașcani, de exemplu. Unele grupuri de muncitori chiar au încercat să elibereze țăranii ce căzuseră prizonieri armatei române. Din documentele pe care le deținem, reiese că în 1907 clasa conducătoare se temea de o revoluție socială, însă aceasta nu s-a materializat și în răscoala înfrântă se numără 11.000 de vieți pierdute – țărani și familiile lor. După doar câteva săptămâni, este organizată o grevă generală la Galați la care participă muncitori și muncitoare. Generalul Antonescu, care mai târziu va deveni conducătorul țării și

aliatul lui Hitler, a nimicit-o sângeros. Poate că dacă țărani și muncitorii ar fi protestat în același timp și și-ar fi coordonat acțiunile, rezultatul ar fi fost altul. După masacrarea țăranilor, Panait Mușoiu, un anarhist și militant în mișcarea muncitorească, cere investigarea atrocităților comise. Gheorghiu, fiind prieten de o viață cu Mușoiu și distribuitor al materialelor tipărite de acesta, cum ar fi „Revista Ideei”, publicată timp de 16 ani, a răspuns cerinței lui Mușoiu. Din cunoștințele dobândite, el a formulat un discurs pe care l-a rostit la numeroase întruniri muncitorești din diferite orașe.

Printre textele despre călătoriile sale vorbește despre locuri cum ar fi școala rațional – liberă, care a fost inspirată după imaginea pedagogului anarhist Francisco Ferrer. Pasiunea pentru implementarea unor astfel de proiecte, nu îl face doar foarte îndrăgit, respectat și popular printre muncitori dar de asemenea, forțează statul să intre în acțiune. Restricționările și arestările devin tot mai dese. Deseori,acompaniate de bătăi primite de la salariații în uniformă. În timp, se ajunge la arestări preventive tot mai lungi, la proceduri judiciare și într-un final i se impune restricția de a părăsi oasul său natal, Ploiești. Gheorghiu, ca un ghimpe în coastă intră în atenția puternicilor țării și a celor care iau decizii politice. Șeful serviciilor secrete „Siguranța” este informat zilnic în legătură cu activitățile sale. Într-un final, teama în legătură cu activitățile sale și față de strălucirea sa, devin atât de mari încât este arestat invocându-se un motiv fals.

Din Câmpina este mutat la pușcăria din Ploiești, unde printre deținuți se numără și marinarii rebeli care participaseră la revolta de pe vasul de război „Potemkin”. Pentru ca Gheorghiu să nu audă despre ei, este pus singur într-o celulă. Cu toate astea, ei reușesc să comunice iar la aniversarea revoltei cântau împreună „Internaționala”. Mișcarea muncitorească reacționează la arestarea lui Gheorghiu. În București are loc un miting la care participă mii de muncitori care cer în rezoluția lor eliberarea sa imediată. În același timp, mișcarea era solicitată și pe alte fronturi. În 1907, statul român expulzează 800 de socialiști străini, majoritatea fiind evrei dar și germani, bulgari și maghiari. Astfel, mișcarea pierde sute de tovarăși revoluționari. Într-un final, statul face public acuzațiile aduse lui Gheorghiu. El ar fi comis înaltă trădare de stat. Faptul că el ar fi avut în momentul arestării ordinul de încorporare în buznar, însemna pentru tribunalul militar asigurarea pedepsei cu moartea. Din Ploiești este trimis la închisoarea militară din Galați. Este aruncat într-o celulă fără pat. I se confiscă hainele și pantofii și pe jos este aruncată apă rece de mai multe ori. De aici i se trage pneumonia care îi va fi fatală. Zeci de muncitori din Galați se adună zilnic în fața închisorii militare și cer eliberarea sa, ținând „Garda de Onoare”. Din solidaritate, în 1907, congresul sindicatelor și al Uniunii Socialiste se organizează la Galați. În absența sa, este ales prin vot membru al sfatului general pentru comisia generală a sindicatelor. Acest fapt a fost un semnal evident pentru stat că mișcarea muncitorească luptă pentru libertatea și viața lui Ștefan Gheorghiu. Uniunea, reușește într-un final cu ajutorul avocatului socialist N.D. Cocea, să verifice documentele incriminatoare. Când se ajunge la proces, în fața tribunalului militar, statul este nevoit să își retragă acuzațiile. Ordinul de recrutare nu te face încă soldat și așadar, nu poate exista înaltă trădare de stat. Gheorghiu este eliberat dar foarte bolnav. Foarte slab și scuipând sânge el iese din clădirea tribunalului unde este așteptat de sute de muncitori.

Acum, la activitățile sale din Ploiești și Valea Prahovei, se adaugă și orașele port Galați și Brăila, unde, neobosit, face agitație pentru organizarea muncitorilor în sindicate și îi susține pe cei aflați în grevă pentru rezolvarea disputelor dintre ei și vătăfi, un fel de vânzători de sclavi ce controlau portul și acționau în numele capitaliștilor portuari prin negocierea salariilor, prin stabilirea orelor de muncă și a pedepselor corporale. La marile greve din 1912 – 1913/1914 este prezent ca agitator și organizator. De mai multe ori, Statul Major declară legea marțială la Brăila și folosește violența armată împotriva muncitorilor. Într-un final, Ștefan Gheorghiu reușește în decembrie 1913 să formeze Uniunea lucrătorilor de transport pe apă și pe uscat din România. La congresul formării acesteia, el este ales ca președinte și îi este dată sarcina de a se ocupa de ziarul sindicatului, numit „Tribuna Transporturilor”. La formarea ei, uniunea avea deja 5.000 de membri, din care 3.500 erau din Brăila. Printre cei care au contribuit în redacție, punând efort până la epuizare, se numărau: Gheorghiu, Constantin Mănescu, anarho-sindicalistul Neagu Negulescu (cu acesta, Gheorghiu, în 1911, a avut o dispută foarte aprinsă după ce Negulescu a luat o poziție antisemită într-un articol publicat în ziarul „Poporul Muncitor”) și Panait Istrati. Cu renumitul

scriitor s-a împrietenit în 1909. Au călătorit împreună în Egipt, Alexandria, într-o încercare de a-și trata pneumonia iar acolo s-au întâlnit cu vechiul militant socialist gălățean, Hermann Binder, care fusese expulzat din România. Chiar după mulți ani, Panait Istrati îl numea pe Gheorghiu: „Singurul și cel mai bun prieten”. Istrati și-a propus să îi scrie biografia sub titlul „Agitatorul”. La un an de la moartea lui Gheorghiu, l-a amintit într-un articol pasional, în publicația „Tribuna Transporturilor”. Această publicație lunară conținea poziții clar anarho-sindicaliste. În paginile acesteia, era menționată nevoia independenței sindicatelor față de partidele politice, Gheorghiu prezentând conceptul de „piață a muncii”, care reprezintă o parte foarte importantă în lucrările și în organizarea socială sindicalistă. Încă de la formarea „Uniunii”, sediul central al sindicatelor din București a fost împotriva lui Gheorghiu, însă cei de la centru nu au reușit să oprească formarea ei. Gheorghiu, un reprezentant evident al anarhismului, chiar dacă nu era cunoscută nicio auto-proclamare în acest sens, a cazut mai târziu, în 1912, în dizgrația partidului și a conducerii sindicatelor muncitorești. Au mai existat și alte atacuri din partea marxștilor asupra sa. În 1910, într-un discurs ținut în fața mai multor mii de muncitori din București, îl apăra pe anarhistul Gheorghe Stoenescu Jelea, care în 1909 fusese acuzat de tentativă de omor asupra prim-ministrului Brătianu, considerat principalul vinovat de masacrarea țăranilor la 1907. Jelea fusese găsit vinovat în urma unui proces și primise o sentință definitivă iar la scurt timp fusese găsit mort în celula sa de „gărzile închisorii”. Gheorghiu nu s-a indoit niciodată ca Jelea a fost asasinat la cererea statului și avea banuiala ca urmeaza să fie ucis chiar din timpul procesului. În toiul isteriei și a propagandei burgheze, el s-a pronunțat în apărarea lui Jelea. Marxștii și Racovski considerau că Jelea lucrează pentru poliție și că se infiltrase printre anarhiști, iar din acest motiv se distanțaseră de el.

În 1912, Gheorghiu împreună cu sindicalistii Constantin Mănescu și Alexandru Vodă, au publicat la Ploiești manifestul „Război războiului!”. Folosind cuvinte explicite, acest manifest publicat chiar în ajunul primului război mondial este înmănat muncitorilor cărora li se cere să nu se transforme în „obiecte ale bogaților” și în cazul în care vor ajunge soldați să lase armele din mână. Manifestul nu este doar anti-militarist ci atacă și naționalismul. Conducerea sindicatelor și a partidului interzic tipărirea acestuia în ziarul „România Muncitoare” și trimit doi delegați proveniți din aripa stângă să îi convingă pe sindicaliști să retragă manifestul. Conducerea sindicatelor se justifică prin faptul că dorește să apere sindicatele de posibile represiuni venite din partea statului. Delegații au fost ignorați și manifestul a fost publicat ușor cenzurat în cel puțin două ediții, sub formă de pamflet și a fost de asemenea, împărțit pe stradă.

Manifestul era semnat de „Grupul de Propagandă Sindicalistă din Ploiești”, al cărui secretar era Gheorghiu. După ce sindicatele din toată țara au aflat despre tentativa de cenzură, numeroase sindicate locale s-au solidarizat cu sindicalistii și au pus presiune pe conducerea sindicală și pe cea a partidului. Aceștia au început să își restrângă atacurile asupra manifestului care este publicat în „România Muncitoare” iar în final au fost forțați să scrie pozitiv despre el. Cu toate astea, Ștefan Gheorghiu, Mănescu și Vodă sunt dați în judecată de procurorul de stat. „Război războiului” ocupă și azi un loc important în istoria mișcării muncitorești din România, chiar dacă autorii acestuia, sindicalistii, se ascundeau în mod deliberat. În 1913 se ajunge la proces. Gheorghiu era deja pe moarte și își dedica toate puterile susținerii grevei generale împotriva introducerii în port a macaralelor la Brăila, grevă la care participau mii de muncitori. Printre discursuri, organizări de acțiuni și alte pregătiri, trebuia să mai ajungă și la Ploiești pentru a se prezenta în fața judecătorului. Acesta îl reține cinci zile în arest preventiv după care îi amendează pe tovarșii săi. Întors la Brăila unde militarii impuseseră din nou legea marțială, populația muncitoare fiind expusă terorii inițiate de poliție și soldați, solicită acesteia organizarea unui protest în masă și promite muncitorilor și familiilor acestora că vor continua lupta până la victorie. Din învecinatul Galați vin sute de muncitori pentru a se alătura protestatarilor din Brăila. Se formează o atmosferă revoluționară. Ministrul internelor de atunci, Take Ionescu, declară că mai bine face orașul praf și pulbere decât să îndeplinească cerințele muncitorilor. Conducerea țării adună mai mulți soldați și îi trimite în zonă să spargă greva. Într-un pamflet ce conținea un apel către militari, Ștefan Gheorghiu le cere să nu tragă în muncitori și să li se alătore. Acest pamflet se încheie astfel: „Jos armata permanentă! Trăiască înarmarea poporului!” Dar puterile lui se epuizează și pe 27 octombrie 1913, „Tribuna

Transporturilor” anunță că este grav bolnav și că nu mai poate să își continue activitatea de secretar al Uniunii. Într-un final, pe 22 noiembrie, printr-o scrisoare adresată tovarășilor lui anunță că nu mai este capabil să își continue munca la Uniune și este obligat să se retragă din funcțiile ocupate acolo. Tovarășii săi îl conduc la spitalul Filaret din București. Tot ei preiau și costurile spitalizării. Cu toate acestea, tuberculoza dobândită în timpul arestului din Galați îl doboară. Pe 19 martie 1914 (6 martie după calendarul vechi), Ștefan Gheorghiu moare.

În ziua înmormântării mai multe sute de muncitori se adună în fața spitalului și conduc trupul neînsuflețit, purtat într-un sicriu deschis, într-o demonstrație prin oraș, trecând pe la sediul ziarului „România Muncitoare”, până la marginea orașului. La marș participă muncitori purtând steaguri roșii și steaguri negre în fruntea procesiunii, cântând „Marseieza muncitorului” și „Internaționala”. În Otopeni, sicriul este încărcat într-un camion și transportat la Ploiești. La cimitirul local „Bolovani” se strâng peste 4.000 de muncitori. Alte câteva sute de persoane vin din București ca să participe la serviciile funerare. Înmormântarea se face fără preot sau simboluri creștine. La sfârșit se mai cântă odată „Internaționala”. Discursurile ținute fac evident faptul că participanții știu că statul capitalist este vinovat pentru moartea lui Gheorghiu. În același timp, la Botoșani, soția lui Gheorghiu, Janeta Maltus Gheorghiu, ține un discurs muncitorilor adunați acolo. Janeta Maltus, anarhistă, feministă și agitatoare, se căsătorise cu puțini ani înainte cu Ștefan Gheorghiu la Brăila pentru a nu fi expulzată de statul român pe motiv că se trăgea dintr-o familie de evrei. Timp de mai mulți ani ea a ținut discursuri despre viața și lupta lui. Tovarășa de viață a lui Ștefan Gheorghiu a fost socialistă Maria Aricescu din Câmpina. Ei s-au cunoscut pe la 1903. Doi dintre frații acesteia erau și ei activiști socialiști, poate chiar sindicaliști. În Câmpina, care era un bastion al mișcării muncitorești, ei au reușit să pună bazele unei școli muncitorești pe care cu succes au umplut-o de viață.

După moartea lui Gheorghiu, imaginea sa a fost preluată mai întâi de social-democrați iar apoi de comuniști. După preluarea puterii de către Partidul Comunist în 1945, comuniștii numesc școala de partid după el. În ziua de azi, majoritatea celor care au auzit de Gheorghiu, îl știu de comunist. Dar el nu a fost asta niciodată. Gheorghiu a fost toată viața sa un muncitor și un luptător sindicalist cu evidente poziții anarhiste. Dreptatea istorică cere ca el să fie eliberat de această asimilare cu comuniștii și să i se arate trăsăturile libertare și anti-autoritare.

Din lupta sa putem să tragem și azi învățături în legătură cu metodele ce trebuie folosite în lupta împotriva capitalismului și a statului pentru a forma o societate liberă și solidară. Pentru că nu e suficientă doar o luptă pentru reforma adusă exploatarea ci capitalismul, împreună cu exploatarea, trebuie să fie înfrânte și îndepărtate în mod revoluționar. Altfel, nu se poate găsi o soluție pentru problemele muncitorului ci se obține doar o amânare.

În lupta sa împotriva introducerii macaralelor din Brăila, care a avut loc acum o sută de ani, Ștefan Gheorghiu a realizat ce înseamnă raționalizarea pentru viața muncitorului. El scria: „Cât timp aceste perfecționate unelte de muncă sunt ale patronului, cât timp organizarea capitalistă va ființa, aceste unelte de muncă lovesc în însăși existența muncitorimii, rămasă pe drumuri, fără să găsească de muncă în alte direcții”.

Acest adevăr poate fi reafirmat și în ziua de azi. Ar fi bine dacă următoarele convingeri s-ar materializa: „Avem doar puterea noastră proprie, trebuie să avem încredere în munca noastră și în puterea de a ne educa. Organizația și cultura sunt punctul în jurul căruia trebuie să graviteze toate preocupările noastre. Trăim în secolul științei și cu toate acestea mijloacele de luptă ale clasei stăpânitoare sunt aceleași ca acum 1.000 de ani. Să dăm la o parte masca întunericului, să facem ca muncitorul să nu se uite nici la idoli, nici la politicieni, ci să se bizuie numai pe el. Căci pentru muncitor, emanciparea este sabia care va tăia capetele tuturor relelor de astăzi”.

Institutul pentru Cercetarea Sindicalismului (Institut für Syndikalismusforschung)

Biblioteca Anarhistă

Institut für Syndikalismusforschung
În memoria lui Ștefan Gheorghiu
2018

Preluat la 16.12.2022 de la <https://iasromania.wordpress.com/>

ro.theanarchistlibrary.org